

GÜNDƏLİYİMDƏN SƏHİFƏLƏR…

İşıqlı dünya…

Yeni il gecəsidir. Otaqda iki cavan – bir qız, bir oğlan üzüzə oturmuşdur. Hər ikisi qəmlidir. Onlar istər-istəməz, bəzən özləri də bilmədən soyuq ah çəkirlər. Axı onların – bu iki sevgilinin bu əziz gündə heç nələri yoxdur! Oğlan qızdan utanır, qız da oğlandan…

Qız ağır-ağır ayağa qalxır və könülsüz halda işığı yandırır. Oğlanın qəmgin, solğun üzündə ani bir sevinc parıltısı görünür. Oğlan bir anlığa sevinən kimi olur və qıza üz tutub:

- Allah səni işıqlı dünyaya çıxartsın, əzizim – deyir.

Qız boynunu azca əyib inamsız, incik bir halda pıçıldayır:

- Amin!

Bakı, 1959, 1 yanvar

Allahın yanında

İki kişi söhbət edirdi:

- İşim düzəlmədi.
- Niyə?
- Adamım yoxdur.
- Eh, qardaş, indi gərək allahın yanında da adamın olsun.

Bakı, 1959, 1 yanvar

İnsanlara müraciət

Mən dünyada yalnız bir halal şey tanıyıram. O, heç kəsdən bir qəpik artıq, bir qəpik əskik almaz. O, hamıya – şaha da, gədaya da eyni dərəcədə xidmət edir. O, canlı deyil, o, insan deyil… O bilirsinizmi nədir?

Telefon! Cansız, dəmir telefon.

Siz də o telefon kimi düz olun, insanlar. Siz də onun kimi halal, onun kimi bir üzlü olun, insanlar!

Bakı, 1959, 2 yanvar

Mənim cibimdə

Dostumla çox zəngin bir mağazadayıq. Burda hər nə istəsən tapa bilərsən…

Mən göz qamaşdıran şeylərə baxıb ağız ucu:

- Əşi, gəl gedək, bir şey yoxdur – dedim.
- Harda? Mağazada?
- Yox, dostum, mənim cibimdə!..

Bakı, 1959, 3 yanvar

İtmiş uşaq

Əli küçədən bir uşaq tapmışdı. Evə gətirib geyindirdi-keçindirdi. Konfet verdi. Uşaq kiriyib sakit oldu. Əli uşağa hər gün konfet verərdi.

Bir gün evə gec gələn Əli gördü ki, uşaq geyinib getmək istəyir.

- Adə, hara gedirsən?
- Gedirəm itməyə!
- Niyə?
- Mənə yenə qənfet versinlər.

Bakı, 1959, 4 yanvar

Yazıqlar…

Böyük bir salon ağzına qədər adamla dolu idi. Vəzifəsi böyük, özü yaltaq, qorxaq, yalnız özünü düşünən bir natiq kürsüyə sinə gərib ağzı köpüklənə-köpüklənə danışır. O, xalqın xoş güzəranından, gözəl gələcəyindən və bir çox olmayan şeylərdən həvəslə danışır.

Onun sözündə hər şey var: yaxşı güzəran da, yaxşı ev də, yaxşı geyim də, xoşbəxtlik də, səadət də var. Bir sözlə, hər şeyi var.

O, sözünü qurtarar-qurtarmaz hamı əl çalmağa başlayır. Hamı bunların – onun sözlərinin yalnız köpük olduğunu bilərəkdən əl çalır. Məni dəhşət götürür:

- Ədə, zalım uşağı, nəyə əl çalırsınız? Xoşunuzmu gəlir?

Zaldan, uğultulu çəpik səsləri içindən bir səs – sualıma cavab ola biləcək yazıq, müti bir səs eşidirəm:

- Yox, əlimiz öyrəşib, adət eləmişik, qardaş!

- Yazıqlar, yazıqlar!

«Sadıq əl çalır!» hekayəm burdan yaranıb.

Bakı, 1959, 5 yanvar

Sınıq qab

Neçə il əqdəm o mənim ürəyimi daşa çırpıb parça-parça etdi, ürəyimin hər parçası bir tərəfə düşdü və o özü isə heçbir şey etməmiş kimi, sakit addımlarla çıxıb getdi. Mən üstünə dağlar uçmuş kimi ağlayaraq ürəyimin parçalarını bir yerə yığdım, püclədim və naçar yaşadım.

O vaxtdan ürəyim ağrıyır, ürəyim sızlayır, elə bil, mən ürəyimin parçalarının hamısını cəm etməmişəm. Elə bil, qəlbimin bir parçası yoxdur.

… Budur, birdən onu gördüm. Həmin o… o daş ürəkli insan… Ürəyim yenə kəskin bir ağrı ilə ağrıyır və mən özüm də hiss etmədən onun dalınca gedirəm... Gedirəm... Ancaq nə üçün? Niyə?

Ah, yadıma düşdü. Ürəyim öz parçası üçün can atır, mən də onunçün. Axı o, mənim ürəyimin bir parçası idi. Ancaq o məni görmür. O gedir, mən gedirəm. Nəhayət, onu gözdən itirirəm. Həmişəlik itirdiyim kimi…

Ürəyim elə ağrıyır, elə ağrıyır. Mən indi bildim ki, mənim bu sınıq ürəyim həmişə ağrıyacaqdır.

Bu ağrı əzəli ağrıdır, məhəbbət ağrısıdır, sındırılmış qəlbin ağrısıdır

Heç kəsin qəlbi sınıq olmasın, insanlar, düşmənin də qəlbi sınıq olmasın… Olmasın!

Bakı, 1959, 6 yanvar

İki lövhə

I

Yaraşıqlı, ipək paltar geymiş, bəzənib-düzənmiş bir oğlan nənəmin diqqətini cəlb etdi, daha doğrusu, gözünü qamaşdırdı.

Qarı əlini gözünün üstünə qoyub bu oğlanın üst-başına baxdı və köks ötürüb evdəki çılpaq oğlunu xatırlayaraq dedi:

- Elə bil, bəy balasıdır, bəxtəvər.

II

Yaraşıqlı, ipək paltar geymiş, bəzənib-düzənmiş, öz xüsusi maşınına minmiş bir oğlan mənim diqqətimi özünə cəlb etdi, daha doğrusu, gözümü qamaşdırdı.

Mən əlimi gözümün üstünə qoyub bu oğlanın üst-başına baxdım və köks ötürüb evdəki çılpaq oğlumu xatırlayaraq dedim:

- Elə bil, nazir balasıdır, bəxtəvər!

6 yanvar

Harda axşamlar?

Dünyada hər canlının bir sığınacağı, bir yuvası var.

Xoşbəxt insanlar evlərində, siçanlar, qarışqalar yuvalarında…

Bir mənim yuvam yoxdur, bu doğma şəhərdə, bu vətən torpağının ürəyində tək mənim yuvam yoxdur.

Bu gün bunun evindəyəm, sabah onun… Məni bu evdən də qovurlar. Get - deyirlər. Mən bu torpaqda qəribəm. Küçə-küçə, qapı-qapı gəzib daldalanacaq axtarıram. Məni həyətlərdən tanımadığım adamlar, sarı, göygöz adamlar anlamadığım bir dildə təhqir edib geri qaytarırlar. Yersizlər yerimi aldılar, evsizlər evimi aldılar. İxtiyarım yox ki, bir söz deyəm. Gözləyirəm…

Mən yurdsuzam, mən yuvasızam; mən qəribəm…

Hamı öz evində, hamının işığı gəlir…

Eh, gör yadıma nə gəldi düşdü:

… Evlilər öz evində, qərib harda axşamlar?!

Görəsən, doğrudan, harda axşamlar?!

Bakı, 1959, 7 yanvar

Allaha bir sual

… Yekəpər ayı meşədə gəzdi, dolandı. Seçib armudların ən yaxşılarından tapdı və ləzzətlə yedi.

… Çaqqal bostana girdi, arxayın-arxayın gəzib yemişin ən yaxşısını tapdı və ləzzətlə yedi.

Ey Allah, sənə bir sualım var: Nə üçün meşədə armudun yaxşısını ayı, bostanda isə yemişin yetişmişini çaqqal yeyir? Hə?

Deyəsən, çiyinlərini çəkirsən?

7 yanvar

Yağı yağ üstə

Bu gün burada duma var idi. Ölkənin hər yerindən adamlar gəlmişdilər: qarnıyoğunlar, «böyük adamlar», seçilmişlər, yaxalarında bir parça dəmir-dümür olanlar gəlmişdilər. Bizim adımızdan, sizin adınızdan, onların adından, hamının adından danışmağa gəlmişlər. Çox səhv etdim, əl çalmağa gəlmişlər.

Bu böyük binaya onlar üçün təsəvvürünüzə gətirə bildiyiniz hər şey qoymuşlar. Nə üçün?

Çünki onların hər şeyi vardır.

Bu qaydadır: yağı yağ üstə tökürlər, yarmanı yavan qoyurlar…

08.01.1959, Bakı

Əzab

O, qocadır, başının tükü ağarmış, dişləri tökülmüş. Lakin arvadı gəncdir, ehtiraslıdır, bir az da gözəldir: qara, qaynar gözləri şəfqətlə parlayır. Bu gözlər gənc bir oğlan görən kimi mehribancasına gülümsəyir. O, sənə oğrun-oğrun baxır, oğrun-oğrun gülümsəyir.

Kişi isə onu bərk-bərk qısqanır: hətta öz kölgəsindən, hətta öz qardaşından belə qısqanır. O, bu qısqanclıq alovu içərisində ilan kimi qıvrılır.

Yan, qıvrıl, qoca!

… Ey qoca, özün qoca ikən cavan, özün çirkin ikən gözəl qadın alma!

Dünyada bundan dəhşətli əzab ola bilməz, insan!

09.01.1959, Bakı

Nifrət…

Oğlan qızı sevirdi: dəlicəsinə sevirdi. O isə bir çiçəkdi. Solmaz bir çiçək. O adi bahar çiçəklərindən deyildi. O, təbiətin yaratdığı Solmaz idi.

Qara gözlü bu qız oğlanın böyük bir eşqlə onu sevdiyini yaxşı bilirdi. Lakin ona məhəl qoymurdu: hamıya necə baxırdısa, ona da eləcə baxırdı.

Oğlan istəyirdi ki, Solmaz ona mehriban olsun…

Lakin bu bir arzu idi. İllər beləcə gəlib keçdi. Daha dözməyən oğlan bir gün acıqlanıb çox sevdiyi o qıza belə dedi:

- Ax o gözlər… Mən onları nə çıxardardım? Çox sevsəm də o gözləri çıxardardım.

Qız isə gülüb demişdi:

- Heç olmasa səni görməzdim, oğlan!

O, susub getmişdi.

10.01.1959

Qara yun…

Nəyə lazım bu gurultulu sözlər? Nəyə lazım qaranı ağ göstərmək? Nəyə lazım hər yan zülmət ikən süni, yapma, xəstə rəngi kimi solğun işıqlarla qaranlığa alışmış gözləri qamaşdırmaq! Nəyə lazım? Dünya qaranlıqdırmı? Qoy qaranlıq görünsün. Bu solğun işıqlarla, bu yalan, gurultulu sözlərlə siz insanları aldadırsınız!

Nə üçün?

Axı, qara yunu yumaqla ağartmaq olmaz, ağalar!

«Qara yun» hekayəsi burdandır.

11.01. 1959

O da bir anlıq…

Mənim çox yatdığımı görən dostum dedi:

- Sən nə çox yatırsan?

Mən qəmli-qəmli gülümsündüm:

- Çünki mən xoşbəxtliyi ancaq şirin yuxularda görürəm.

O da bir anlıq…

12.01.1959

İnsanların faciəsi

İnsanların bir yolu var:

Bu yol anamızın isti beşiyindən başlayıb torpağın soyuq beşiyinə qədər uzanır. Bu yoldan hamı keçməlidir. Amma kiminin mənzili yaxındır, kimininki uzaq.

Kimi bu yolu 5 günə, kimi 5 ilə, kimi 25 ilə, kimi də 100 ilə gedir.

Bu yolda bizim ancaq bir yol yoldaşımız var. Ölüm! O nə vaxt istəsə bizi yaxalayıb o soyuq beşiyə aparıb deyir: «Sənin mənzilin buradır, çatdıq».

Biz həmişə qoynumuzda ölüm gəzdiririk.

Biz yaşaya-yaşaya ölürük.

İnsanların faciəsi də budur. Bax, həmin bu!!!

13.01.1959

İki səhnə

I

Qara gözlü, anamın dilində danışan şirindilli bir oğlan milis idarəsinə girib stol arxasında oturmuş qaraqaş-qaragöz bir kişiyə müraciət etdi:

- Məni Bakının flan küçəsindəki flan nömrəli evə yazın. Yaşamaq üçün.

Kişi barmaqları ilə stolu taqqıldadıb:

- İcazə yoxdur, heç cür yaza bilmərəm. Lap Allah da gəlsə!.. – dedi – yaza bilmərəm.

Oğlan ah çəkib küçəyə çıxdı: «Mən dərdimi kimə deyim?».

II

Göy gözlü, yad dilli, sarı saçlı, burnunun ucu göyə baxan bir adam milis idarəsinə girib həmin qaraqaş, qara göz kişiyə müraciət etdi:

- Məni Bakının flan küçəsindəki flan nömrəli evə yaz. Yaşamaq üçün. O yandan gəlmişəm.

Kişi ədəb-ərkanla ayağa qalxdı, baş endirib təzim etdi:

- Çox xoş gəlmisən, əzizim. Bizim borcumuz sizə xidmət etməkdir. Yazarıq, yazarıq.

Gələn adam gülə-gülə küçəyə çıxdı:

- «Nə qonaqpərvər adamdılar!»

14.01.1959

Zəli

Bu gün bir zəli gördüm. O, kişinin bədəninə yapışıb acgözlüklə onun qanını sorurdu. Sorduqca da şişib tuluğa dönürdü. Kişinin isə rəngi saralır, solurdu.

Bizim də qanımızı eləcə sorurlar, o zəli kimi… bizim də rəngimiz saralır, o kişi kimi…

… Bir az sonra həmin zəli yerə düşüb qusdu və öldü.

O günü biz də gözləyirik…

15.01.1959

Məni siyahıya alma!

- Adın nədir?
- Həsən.
- Millətin?
- Millətimi öldürdülər!

- Vətənin?

- Vətənimi də əlimdən aldılar!

- Bəs elə quru adın qalıb?

- Bəli, mənim də, millətimin də, vətənimin də quru adı qalıb. Ancaq quru adı qalıb.

Alma məni siyahiyə, qardaş, alma!

16.01.1959

Ocaq və mən

Ocaq yanır. Acı, boğuq, tutqun tüstü burula-burula buxarıdan çıxıb çölə yayılır. Hamı görür ki, ocaq yanır. Tüstü də çıxır.

Lakin… mən! Tüstüsüz yanıram. Tüstüm heç yerə çıxmır… Məni yandıran budur ki, heç kəsin xəbəri yoxdur ki, mən yanıram.

Yan, ocaq! Sənə qibtə edirəm…

17.01.1959

Gələcək

Otaq qaranlıq idi. Cansıxıcı idi. Adam darıxırdı. Qaranlıqda siçanlar, birələr, taxtabitilər o yan bu yana qaçır, insanlar bir-birini görmədən düşünürdülər.

Birdən işıq yandı. Siçanlar, birələr, taxtabitilər qaçıb gizləndilər.

İnsanların çatılmış qaşları açıldı:

İnsanlar bir-birini görüb sevindilər.

İnsanlar güldülər.

… O gün gələcək.

18. 01.1959

Susun

- Yer üzündə artıq insan çoxdur. Gərək müharibə olsun, in-

sanların xeyli hissəsi qırılsın.

- Yaxşı, elə isə onda sizdən başlayaq, ağalar!

Onda susursunuz?! Susun, ağalar, susun!

19. 01.1959

Deputat…

Onun döşündə bayraq şəkilli «deputat nişanı» var. O, xalqın elçisidir. Onu biz seçmişik.

Bir gün bir kişinin küçədə onunla dalaşdığını gördüm. O dedi, kişi dedi. Camaat da oraya yığışdı. Hamı kişini müdafiə edirdi.

Deputat ona və camaata baxır və acıqlı sözlər deyirdi.

Camaat onun üzünə baxıb deyirdi:

-Günah bizdədir, sənin kimi adamları deputat seçmişik.

Deputat qah-qah çəkib güldü və dedi:

- Eh. Məni siz seçməyibsiniz. Heç sizin xəbəriniz də yoxdur ki, məni kim seçib.

… Qeybdən bir səs gəldi.

- Bəli, düz deyirsən, cənab deputat, düz deyirsən!

20. 01.1959

İki ağa

Sən mənim ağamsan, səni mənim ağam eləyiblər.

Kim eləyib? Sən özün. Mənim özümünkülər.

Mən ağzımın çörəyini də gətirib sənə verirəm, evimin işığını da, əynimin paltarını da…

Vermirəm. Alırsan.

Sonra… pulum olsa onlardan bir az mənə satırsan, olmasa yox.

Qəribə alverdir. Niqolay vaxtı hacı Rəsul da dədəmlə belə alver eləyirdi. Nə olsun ki, sən namaz qılmırsan, xaç çəkirsən!

Bunun eybi yox, «ağa!»

Hacı Rəsul da, sən də bir adamsan. Özünü çox tərifləmə!

21. 01.1959

Böyüyürlər

O, şəhər evlər idarəsinin müdiri idi. Oğurluq da eləyirdi, rüşvət də alırdı, adam da döyürdü, yalan da danışırdı. Kimin əli cibində idi, o, ona yaxşı qulaq asırdı. O, bir sözlə, yaxşı alver eləməyi bacarırdı.

Bu gün onun vəzifəsini böyütdülər. Alış-veriş naziri qoydular. Təəccüb eləmə, o ki, alver eləməyin bütün yollarını öyrənmişdi.

… Bəli, oğrular, əyrilər indi belə böyüyürlər.

02. 01.1959

Qara saçlar, ağ üz

Mən cavanam, cəmi iyirmi üç yaşım var. Mənim saçlarım şəvə kimi qara idi. Üzüm də ağ idi.

Lakin bu gün güzgüyə baxdım. Bu qara dövran mənim qara saçlarımı ağartmış, ağ üzümü kömür kimi qara eləmişdir.

Hərənin həyatda nəsibi bir şey olur. Mənimki də budur: cavan ikən ağ saçlar və gözəl ikən kömür kimi qara üz!

Aman, ya rəbbi! Mən qocalmışam!

23. 01.1959

Güllü yorğan

Ey mənim cırıq yorğanım. Sənin üzünə baxa bilmirəm, səndən də xəcalət çəkirəm

Sənə üz ala bilmirəm, yorğanım.

Ah, güllü üzə həsrət qalan yorğanım, ah, güllü yorğana həsrət qalan canım…

24. 01.1959

Əbədiyyət yolunda

Dahi bir sənətkarın anası oğlunun tunc heykəlinin yanına gəldi. Oğlu döşünü irəli verib gələcəyə baxırdı. Ana titrək əllərini heykələ toxundurub tunc soyuqluğunu hiss edəndə ah çəkdi və dedi:

-Bala, mən səni belə soyuq doğmamışdım.

Mən səni tunc deyil, insan doğmuşdum.

Ana oğlunun səsini eşidər kimi oldu:

-Sən məni insan doğdun, insan kimi yaşadım. Mən sənin doğduğun şəkildə ancaq bir ömrün yolunu gedə bildim.

Əbədiyyətin yollarını getmək üçün isə bax belə möhkəm tunc olmaq lazımdı.

24. 01.1959

Yediyimiz

Biz əsgərik. Əynimizdə əsgər palтarı, çiynimizdə tüfəng vətənin keşiyini çəkirik.

Səhər, günorta, axşam bizə yemək verirlər. Qabağımızdan qalır… Bu artığı yerlilər yığıb aparırlar.

Soruşdum:

- Qardaş, bunu neynəyirsiniz?

Dedi:

- Eşşəyimizə verirəm.

25. 01.1959

Bizim yazıçılar

O, yazıçı idi. Oturub əsərlər yazırdı: «Biz xoşbəxtik, biz gözəl bir dövrdə yaşayırıq. Bizim hər şeyimiz var».

Arvadı gəldi:

- Kişi, bəs işə getmirsən? – O qələmi yerə qoyub dedi:

- Guya bilmirsən paltoum yoxdur! Lüt getməyəcəyəm ki?

26. 01.1959

Əl qaldıracağam…

- Səni təbrik edirəm, qurultaya nümayəndə seçilmisən!

- Çox sağ ol.

- Yaxşı, soruşmaq ayıb olmasın, gedib orada neynəyəcəksən?

- Neynəyəcəm? Hamı neynəyir, mən də elə. Nə desələr əl qaldıracam də?!

27. 01.1959

Həsrət və qorxu

Onun gül yarpağı kimi nazik, qırmızı dodaqları vardı. Oğlan bu dodaqları öpmək, bircə dəfə öpmək arzusu ilə yaşayırdı.

İllər beləcə gəlib keçdi. Bu xoşbəxtlik ona nəsib olmadı. Oğlan həsrətlə yaşadı.

Lakin bir gün o dodaqları ona öpmək nəsib oldu, tək bircə dəfə öpmək… İndi o dodaqların sahibi vardı. O bilsə…

Oğlan qorxu ilə yaşadı.

… Biz ömrümüz boyu xoşbəxtliyin həsrətilə, bədbəxtliyin, ölümün qorxusu ilə yaşayırıq.

28. 01.1959

Tamahkar olma!

Sənin olmayan bir şeyə göz dikmə. Onun həsrətilə yaşa, yan, yaxıl, ancaq ona əl vurma.

Əgər əl vursan, onu özün üçün götürsən, sən oğrusan, quldursan. Oğrular, quldurlar həmişə cəzaya layiqdirlər.

29. 01.1959

Tərbiyə

- Əgər o günah etmişsə, onu döymə, söymə, danlama. Əgər onu tərbiyə etmək istəyirsənsə bilirsənmi nə et?

- Yox?

- Onu bağışla. O özü xəcalət çəkib bir də belə işlər etməyəcək.

Tərbiyədə ən yaxşı yol budur.

30. 01.1959

Ehtiras

Ehtiras ruhdur. Ehtirasın varsa insansan, yoxsa… Allah göstərməsin! Ancaq bir şeyi unutma: ehtiras insanı mənəviyyət aləminin «nəşə» adlı qızının yanına da qaldıra bilər, heyvanlığın çirkabına da ata bilər.

Amandır, özünü bu dünya gözəlindən qoru!

30. 01.1959

Evimiz onda yıxıldı

Böyük ölkənin padşahı İmanı yanına çağırdı:

- Adın nədir?

- İman!

- Yox…Bu olmadı. Köhnə addır. Səni öz ölkənizə padşah qoyuram. Özünə yaxşı bir ad tap.

- İman – deyə o bir az düşündü, birdən sevincək – hə, hə, tapdım

- Nədir?

- İlan!

… Evimiz onda yıxıldı!

31. 01.1959

Ayaqlar

Tələbə dostum S.Arifə

O ayaqlara vurulmuşdu. Bu gözəl gəlinin mütənasib ayaqlarına… Kapron corab içindəki ayaqlar, ipək kimi yumşaq, qara tüklü ayaqlar… O, bu ayaqlara baxanda ürəyi titrəyirdi.

O gəlin kitab mağazasında işləyirdi. Oğlan onun ayaqlarının həsrətilə hər gün buraya gəlirdi. Lakin bu mənfur piştaxta ona maneçilik törədirdi.

O, gəlinə kitab rəfinin lap yuxarı cərgəsini göstərib deyirdi:

- O kitabı xahiş edirəm.

Gəlin qalxırdı, ayağının altına nərdivan qoyub yuxarı çıxırdı. Oğlan onun ayaqlarını aydın görürdü.

- O kitabı yox, o birini.

- Onu da yox, o göy cildlini.

Beləliklə, oğlan onun ayağına doyunca tamaşa edib gedirdi. O, A.S.Puşkinin bu sözlərini tez-tez təkrar edirdi:

Bütün Rusiyanı dolaşıb gəzsən, Bir cüt gözəl ayaq tapa bilməzsən…

Oğlan deyirdi:

- Bizdə isə belə gözəl ayaqlar çoxdur.

… Bu da insan zövqünü oxşayan vasitələrdən biridir, oğlan, səni qınamıram.

01.02.1959

Seçki

İclasdı. Oturmuşuq. Deputat seçirmişik. Yuxarıdan gəlmiş sədr deyir:

- Biz filankəsin namizədliyini irəli sürmüşük. O layiq adamdır…

Mən düşündüm: əgər belədisə daha bizi bura niyə yığıblar, qardaş?

Qeybdən bir səs gəldi:

- Rəsmiyyət üçün!

02.02.1959

Burnu göyə baxan, yaxud padumaeş!

Könlüm elə yaman musiqi istəyir?! Qəzetə baxıram. Bah! 5 dəqiqədən sonra muğamat var! Muğamat. Mənim ruhum, canım, ürəyim həyatım, muğamat. Sevirəm.

5 dəqiqə keçir… Lakin…

Mənim muğamatımın səsi gəlmədi! Çünki axı yuxarıdan burnu göyə baxanın birinin səsi gəlirdi.

04. 02.1959

Yaşamamışam

Bu gün-sabah ölüb bu dünyanı tərk edəcəyəm, ey Allah! Gəlib sənin hüzuruna çatanda deyəcəksən ki:

- O dünyada flan qədər yaşamısan. De görüm…

- Yox, ay Allah, mən bu dünyada bir gün də yaşamamışam, bircə gün də!

04.02.1959

Soğan

Ə.Ağacavada

- Sən nə çox soğan yeyirsən, qardaş?
- Yanıram, ona görə.
- Soğan daha da yandırar ki?
- Bilirəm, ancaq heç olmasa bir anlığa öz dərdlərimi unudaram. Elə bilərəm ki, məni yandıran bu dərdlərim deyil, bu acı soğandır, gözümü yaşardan öz dərdlərim deyil, elə bu acı soğandır.

05.02.1959

Yazığım gəlir

Yaxşı oğlansan, gözəl uşaqsan. Şirin-şirin yatırsan, başını ananın dizinin üstə qoyubsan, o da sənə lay-lay çalır. Hayıf, sənə ana layla çalmır, bir q….ə lay-lay çalır. Hayıf. Sən böyüyəcəksən, cavan olacaqsan, ancaq gözü kölgəli olacaqsan.

Düzü, sənə elə yazığım gəlir?!

06.02.1959

Həyat özü

Başımın üstündən asılıb hey işləyirsən, sayğac. Hesab eləyirsən ki, nə qədər işıq yandırırıq. Bəli, sən işığın hesabını aparırsan.

Görəsən bəs bizim ömrümüzün hesabını kim aparır, sayqac?

-Həyat özü, həyatın öz səssiz-səmirsiz işləyən saatı!

07.02.1959

Sevgi və oğru

Sevgi də oğru kimi gizlin gəlir. Onu heç kəs görmür. Oğru evə gəlir, onu qarət eləyir. Sevgi isə ürəyə gəlir, onu qarət eləyir.

Arada yalnız bir fərq var.

Oğru qarət edib gedir, sevgi isə qarət edib qalır, orada da yaşayır.

Belə oğrudan kim inciyər. Bədbəxt o adamdı ki, onun ürəyinə belə bir oğru girməyib.

08.02.1959

Gözlər

- Sən gözlərini müharibədə itirdin, əzizim. Gəl gözümün birini sənə verim.

- Yox, lazım deyil, gülüm. Mən elə gözlərimi sənin o gözlərin üçün itirməmişəmmi?

09.02.1959

İgidin başı

-İşim çox çətindi.

-Eybi yox, igidin başı qalda gərək.

-O misal köhnəlib bir az. İndi onu belə işlətsən daha yaxşı olar: igidin başı qalda gərək, əli də pulda!

09.02.1959

Gözlə, gələcək

- Niyə yazmırsan?
- Gözləyirəm.
- Nəyi?
- İlhamı!

- Ha, ha… Gözlə, gələcək.

09.02.1959

Qar

Sən şirin-şirin yağırsan, qar… hər yan ağ-appaqdır. Sən yerin üzünü ağardırsan, qar. Ancaq sən bilirsənmi nə edirsən, qar?

Özün ağ da olsan, yoxsulların üzünü qara edirsən, qar!

10.02.1959

Bağçada güllər

Bağçada güllər qönçələndi, bağçada güllər açıldı, bağçada güllər ətir saçdı… bağçada güllər xəzəl olub töküldülər.

Biz də sizin kimiyik, güllər, lap sizin kimi!

11.02.1959

Bədii gülüş

Sən nə şirin-şirin gülürsən, gəlin?! Elə ürəklə, elə sevinclə gülürsən ki, aman Allah, mənim ruhum sənin o şən qəhqəhələrindən cana gəlir. Qara, atəşin gözlərin parlayır, qönçə dodaqların gül kimi açılır.

Gül, sən Allah, gülüşün elə xoşuma gəlir ki! Mən sənin gülüşünə bədii gülüş deyirəm. Çünki o gülüş ki, səndə var, mənə gözəl bir musiqi, gözəl bir şer təsiri bağışlayır.

Gül, sən Allah, gül!

12.02.1959

Sənin üçün şer

Yenə gülürsən. Bilirsən də ki, mən sənin o gülüşündən hədsiz zövq alıram, gəlin. Bunu bilə-bilə gülməyin də ayrı bir nəşə

verir.

Yenə deyirəm: Gül, sən Allah, gül. Çünki:
Ötdüsə ömrümün gözəl anları.
Gülüşün qaytardı bir də onları.

12.02.1959

Səs

- İndi Azərbaycan – filmin istehsal etdiyi yeni filmə baxdım.
- Yaxşıydımı?
- Yaxşıydı. Ancaq birisi məni açmadı.
- Nə?
- Artistlərin səsləri özlərinki deyildi.
- … Eh, yazıq, qardaş, harda öz səsimiz var ki, kinoda da olsun?!

13.02.1959

Qorxu…

- Bura bax, dərdin alım, ay Allah, o dünyada mənzil məsələsi nə təhərdir ey?! Əgər orda da kirayə yaşayacağamsa, heç getmirəm.

14.02.1959

I

Cavab

- Yox, - deyə qulağıma səs gəldi – torpağın qəlbi böyükdü.
Kim gəldi, özünə görə, tək otaqlı bir evim var.

II

Düşüncə

- Neyniyim, ay qardaş. Gözüm qorxub də. Burda indi bəzi adamların özləri bir yana, qohum-əqrəbası bir yana, itlərinin də ayrı otağı var. Bəzisinin də mənim kimi, başını soxmağa heç

küməsi də yoxdur.

- Vallah, gözüm qorxub, məşədi? Deyirsən orda da elədi, inanım də.

- Ta sən deyirsən də. Ayrı adam desəydi, inanmazdım. Genə də inanmıram. Şeytan işidi, bilmək olmaz!

15.02.1959

Ötən günlər

Bu 20 günü heç nə yazmadım. O günlərdən yadigar qala biləcək heç nə yoxdur.

Vay o adamın halına ki, yaşaya, ömrünün günlərini mənim kimi hədər verə. Vay o adamın halına. Vay, vay!

06.03.1959

Bəzi yazıçılara

-Bu əsəri özün yazmısan?

-Görmürsən? Xətt özümündü.

06.03.1959

Aləmdə

- Mənim bir şüarım var: aləmdə yemək.
- Pulum yoxdur.
- Onda aləmdə yatmaq.
- Yerim də yoxdur, qardaş!

07.03.1959

Durbin

- Sən qonaq getmişdin. Sənə hədiyyə olaraq bir yaxşı durbin verdilər. Sən bildinmi o nə demək idi?

- Yox.

- O demək idi ki, burnunun ucundan uzağı görmürsən.
Al, bu durbini, bir az da uzaqlara bax.
Böyük adamlar həmişə uzaqgörən olublar.

07.03.1959

Nə fərqi var ki?

- Belə-belə şeyləri yazma, səni tutarlar.
- Eh, qardaş, nə fərqi var ki?

08.03.1959

Yuxular

Səni yuxuda gördüm. Sevindim. Səninlə danışdım, sevindim. Sən mənim sözlərimə cavab verdin, sevindim. Sən mənə baxıb gülümsündün, sevindim. Sənin həsrətini çəkdiyim o qara gözlərindən öpdüm, yenə sevindim. Nə etdimsə, sevindim, nə gördümsə, sevindim.

Lakin ayıldım; hər şey yoxa çıxdı: sən də yox oldun, sevinclərim də yox oldu. Mən məyus olub fikrə getdim.

… Ah, yuxular, yuxular. Səadət yalnız sizdədir, sizdə!

08.03.1959

Kasıblıq

- İnsanı nə utandırar?
- Kasıblıq.
- İnsanı dost-düşmən yanında nə xəcalətli edər?
- Kasıblıq.
- İnsanı diriykən nə öldürər?
- Yenə kasıblıq.
- Kasıblıq, kasıblıq. Sənə nə deyim. Vallah, heç söz də tapmıram. Elə bu özü də bir kasıblıqdır.

08.03.1959

Cavabsız sual

- Eşitdim deputat seçiblər.
- Bəli.
- Nə alacaqsan?
- Min beş yüz.
- Nə verəcəksən əvəzində xalqa?
- …

Eh… Qəribi bu yerdə ağlamaq tutdu.

09.03.1959

Ağacavad kefimi soruşdu

- Necəsən, ay Əliş *(Şair dostum, bir evdə kirayənişin yaşadığım Ağacavad Əlizadə məni belə çağırırdı)*.
- Eh… Mən beləyəm, Ağacavad.

Mən eləyəm Ağacavad.
Bax, bu geniş vətəndə
Bir köləyəm, Ağacavad.

10.03.1959

Kompas

- Səni əzizlədilər, sənə əl çaldılar. Sənə hədiyyə olaraq bir kompas da bağışladılar. Sən bildinmi bu nə demək idi?
- Yox!
- Bilməzsən. Bu o demək idi ki, yolumu azmısan, camaatı da dalınca salıb Allah bilir haraya gedib çıxacaqsan. Sənə yazıqları gəlməyib, camaata yazığı gəldi sənin «dostlarının».

10.03.1959

Arvadımın xoşu gəlir

Küçədə bir tanışıma rast gəldim. Matros paltarı geydiyini görəndə ayağım yerə yapışdı.

- Ay kişi, bu nə dəm-dəstgahdı. Bu matros paltarı nədi.

- Neyniyim – dedi – arvadımın matroslardan xoşu gəlir.

30.09.1961

Dəhşət

Bu gün başım yaman ağrıdı. Səbəbi budur ki, iki yazıçı ilə söhbət eləmişəm. Adlarını yazıçı qoyublar, amma çox nadandılar. Bu adamlar həyatda yaxşı şeydən yazmağı mənə tövsiyə edirdilər… Pisdən, nöqsandan, əyridən, oğrudan yazma deyirdilər. Ax, nə deyim, bunlar həddən artıq «partiyalı» adamlardır.

Dəhşət!

30.09.1961

Sən niyə utanırsan?

Universitetdə 2-3 il eyni vaxtda oxuduğum, çox şirin və mehriban bir insan olan Bəkir Nəbiyevlə söhbət elədim: «Həblər və həqiqətlər»i vermişdim oxusun.

Dedi, görünür, iri əsər yazmaq üçün hələ hazırlığınız yoxdur… Sabirdən yazıbsan, amma bu yazıda Sabir yoxdur, müasirlik güclüdür. Göstərdiyin o Qeyrətzadənin iyirmisini sənə göstərə bilərəm.

Mən, adətim üzrə, qulaq asdım.

- Bağışlayın – dedim - Bəkir müəllim, vaxtınızı aldım.

- Yox, eybi yox… Bağışla ki… Amma dili çox yaxşıdır.

Hiss elədim o mənə «əsərin xoşuma gəlmədi, pisdir» – deməyə utanır.

- Sən niyə utanırsan, qardaş. Qoy mən utanım – dedim.